

پیشبینی رابطه الگوهای ارتباطی خانواده و پرخاشگری با نقش هوش هیجانی در دانش آموزان

مریم تقوایی یزدی^{*۱}

۱) دانشیار گروه مدیریت آموزشی، واحد ساری، دانشگاه آزاد اسلامی، ساری، ایران

*نویسنده مسئول: taghvaeeyazdi@iausari.ac.ir

تاریخ پذیرش مقاله ۱۴۰۱/۱۱/۰۱

تاریخ دریافت مقاله ۱۴۰۱/۰۹/۲۶

چکیده

هدف پژوهش پیشبینی رابطه بین الگوهای ارتباطی خانواده و پرخاشگری با هوش هیجانی در دانش آموزان بود. روش تحقیق توصیفی از نوع همبستگی بود. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه دانش آموزان ناحیه یک مدارس متوسطه شهر ساری به تعداد ۶۸۲۳ نفر بود. نمونه آماری بر اساس جدول کرجسی و مورگان تعداد ۳۶۱ نفر تعیین شد که از طریق روش نمونه گیری در دسترس انتخاب گردید. برای گردآوری داده ها از سه پرسشنامه هوش هیجانی بار- آن (۱۹۸۰)، الگوهای ارتباطی خانواده ریچی و فیتزپاتریک (۱۹۹۰) و پرخاشگری باس و پری (۱۹۹۲) استفاده شد. روایی صوری و محتوایی ابزار توسط اساتید تایید شد. پایایی از طریق ضریب آلفای کرونباخ برای هوش هیجانی (۰/۸۷)، الگوهای ارتباطی خانواده (۰/۸۴) و پرخاشگری (۰/۷۹) تعیین گردید. از آمار توصیفی میانگین، فراوانی، درصد و انحراف استاندارد برای توصیف متغیرها در جامعه تحقیق استفاده گردید. در سطح آمار استنباطی از آزمون های ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون استفاده شد. یافته های پژوهش نشان داد که بین الگوهای ارتباطی خانواده و پرخاشگری با هوش هیجانی در دانش آموزان دبیرستان شهر ساری وجود دارد.

کلید واژگان: الگوهای ارتباطی خانواده، پرخاشگری، هوش هیجانی، دانش آموزان.

مقدمه

بهترین نحوه برای برقراری ارتباط با خود و دیگران. هوش هیجانی، مفهومی یادگرفتنی است و می توان آن را افزایش داد (کیم، کیم و کامفاس^۱، ۲۰۱۹). هوش هیجانی سازهای در درون فرد است که تا حدی نامحسوس بوده و تعیین می کند چگونه رفتار خود را اداره کنیم، چگونه با مشکلات کنار بیاییم و در نهایت چگونه تصمیم هایی بگیریم که به نتایج مثبت ختم شوند. در چند دهه اخیر، علم و دانش بشر به اطلاعات ارزشمندی پیرامون نقش هیجان ها در زندگی انسان دست یافته است (فیلد و کلبرت^۲، ۲۰۱۶). همچنین از دیگر متغیرهای پژوهش که می تواند در موفقیت تحصیلی دانش آموزان تاثیر داشته باشد، الگوهای ارتباطی خانواده می باشد. اصولاً مفهوم

با توجه به اهمیت آموزش و تقاضای روز افزون از نظام آموزش و پرورش برای ارتقای کیفیت آموزشی و بهبود عملکرد تحصیلی دانش آموزان، محققان و پژوهشگران به دنبال مطالعه و بررسی متغیرهای مرتبط با موفقیت تحصیلی و راهبردهای مؤثر برای مواجهه با نیازهای تحصیلی و روانی- اجتماعی دانش آموزان هستند (سیاسی، اسدی و صلاحی، ۱۴۰۱). در این میان، یکی از متغیرهای که نقش بسزایی در موفقیت تحصیلی دانش آموزان دارد، هوش هیجانی می باشد. هوش هیجانی در روند زندگی شکل میگیرد و اولین کسانی که در این امر دخیل هستند والدین و خانواده هستند. هوش هیجانی عبارت است از داشتن ظرفیتی برای شناخت احساسات و هیجانهای خود و دیگران و استفاده از این هیجانها به

¹ Kim, Kim & Kamphaus

² Field & Kolbert

نقش دارند. پرخاشگری بسته به نوع الگوی رفتاری، می-تواند تقسیم‌بندی‌هایی داشته باشد (مثلاً حمله فیزیکی علیه خود، علیه اشیاء و دیگران). بسیاری رفتارها تهاجمی‌اند گرچه ممکن است آسیبی ایجاد نکنند. خشونت کلامی از آن جمله است (سادوک و سادوک^۳، ۲۰۱۱).

«هوش هیجانی» یک سازه چند عاملی است که از توانایی به هم پیوسته عاطفی، شخصی و اجتماعی تشکیل شده که ما را در رویارویی با مقتضیات زندگی روزمره یاری می‌دهد. هوش هیجانی توانایی‌های یک شخص در مواجهه با چالش‌های محیطی است و موفقیت فرد را در زندگی پیش‌بینی می‌کند. بنابراین هوش هیجانی را می‌توان بکارگیری قابلیت‌های عاطفی خود و دیگران، در رفتارهای فردی و گروهی، برای کسب حداکثر نتایج تعریف کرد (سعیدی، صوری‌مقدم و هاشمی، ۱۳۹۹). شواهد بسیاری ثابت می‌کند افرادی که مهارت هیجانی دارند یعنی کسانی که احساسات خود را به خوبی می‌شناسند و هدایت می‌کنند و احساسات دیگران را نیز درک و به طرز اثربخشی با آنان برخورد می‌کنند، در هر حیطه‌ای از زندگی ممتازند (فتحی، محمدی و بازدار، ۱۳۹۹). از متغیرهای پژوهش که می‌تواند با هوش هیجانی در ارتباط باشد، الگوهای ارتباطی خانواده و پرخاشگری است. مفهوم الگوهای ارتباطی خانواده به چگونگی ارتباط اعضای خانواده با یکدیگر و اینکه افراد خانواده چگونه ارتباطات خانوادگی را معنا می‌کنند، اشاره دارد که دارای دو بعد زیربنایی جهت‌گیری هم‌نوایی و جهت‌گیری گفت و شنود است (نیکدل و کوهستانی، ۱۳۹۶). منظور از وضعیت گفت و شنود این است که خانواده‌ها تا چه حد شرایطی را به وجود می‌آورند که در آن تمام اعضای خانواده به شرکت آزادانه و راحت در تعامل و بحث در زمینه طیف گسترده‌ای از موضوعات تشویق می‌شوند و افراد خانواده با هم‌فکری هم تصمیمات مربوط به خانواده را اتخاذ می‌کنند. وضعیت هم‌نوایی به این معناست که ارتباطات خانواده تا چه حد بر شرایط همسان بودن

الگوی ارتباطی خانواده یا طراحواره های ارتباط خانواده، ساختار علمی از دنیای ظاهری خانواده است که براساس ارتباط اعضای خانواده با یکدیگر و اینکه اعضا چه چیزی به یکدیگر می‌گویند و چه کاری انجام می‌دهند و اینکه چه معنایی از این ارتباطات دارند، تعریف می‌شود (نیکومش، ۱۴۰۰).

بر اساس پژوهش فیتزپاتریک و ریچی^۱ (۲۰۰۴) دو مفهوم جهت‌گیری گفت و شنود و هم‌نوایی به صورت دو بعد کلیدی تعیین‌کننده چگونگی ارتباط اعضای خانواده در این نظریه است. بعد هم‌نوایی مصداق و درجه‌ای از الگوی ارتباط خانوادگی است که بر اعضا به منظور یکسان کردن نگرش، ارزش‌ها و عقاید فشار می‌آورد. خانواده‌هایی که در این بعد نمرات بالاتری را می‌گیرند بر هم‌نوایی کردن عقاید و نگرش‌ها تأکید می‌کنند. این نوع جهت‌گیری بر هماهنگی، اجتناب از تعارض و کشمکش و وابستگی و چسبندگی اعضا به یکدیگر تأکید می‌کند، ارتباط در این خانواده‌ها منعکس‌کننده اطاعت از بزرگسالان و والدین است (کوئرر و ایسا^۲، ۲۰۱۲). کوئرر این خانواده‌ها ساختار سستی دارند، با این نگاه ساختاری، نظام خانواده سلسله‌مراتبی و به هم متصل است. ارتباط و تعامل درون خانواده اهمیت بیشتری از ارتباط با بیرون خانواده دارد. اعضای خانواده اعتقاد دارند که برنامه‌آفران باید با اعضای دیگر خانواده هماهنگ باشد و انتظار دارند که اعضای خانواده وابستگی و علائق خود را پایین‌تر از خواسته و علائق خانواده قرار دهند و نیز والدین انتظار دارند که بر اساس خواست آنها کار صورت گیرد (فاتحی، ملکی‌زاده و یوسفی، ۱۳۹۹). از دیگر متغیرهای پژوهش پرخاشگری می‌باشد. پرخاشگری و رفتارهای خشونت‌آمیز نوعی از اعمال خشونت علیه دیگران است که می‌تواند باعث آسیب یا صدمه به دیگران شود (حسن‌زاده و یوسفی، ۱۳۹۰). عوامل روانشناختی، اجتماعی، بیولوژیکی و محیطی در ایجاد پرخاشگری

1 Fitzpatrick & Koener
1. Koerner & Eis

2. Sadock & Sadock

هوش هیجانی به عنوان مولفه‌ای قابل قبول در یادگیری شمرده می‌شود. توسعه و رشد هوش هیجانی هم برای دانش‌آموزان و هم برای معلمان عنصر کلیدی در یادگیری و تدریس محسوب می‌شود. یکی از عوامل مورد افزایش توانایی یادگیری فراگیران، وضعیت عاطفی و هیجانی مدارس است. از هوش هیجانی می‌توان در ساختن محیطی مساعد برای یادگیری و برقراری ارتباط موثر استفاده کرد تا بتوان آزادانه نیازها و انتظارات خود را برای کسب حمایت از سوی رئیس، مدرس یا سایر همکاران ابراز کنیم. ضمن آنکه هوش هیجانی زمینه‌ساز موفقیت-های تحصیلی و حرفه‌ای هم می‌شود. مدارس از جایگاه ویژه‌ای در پرورش هوش هیجانی به عنوان مولفه تاثیرگذار در روند تکامل جنبه‌های تحصیلی و اجتماعی دانش‌آموزان برخوردار است. بنابراین توجه به مولفه‌های هوش هیجانی در مدارس حائز اهمیت است (اسکندری، جعفری، یزدانی‌ورزنه و صدیقی ارفعی، ۱۴۰۰).

یوسفیان و ممتاز (۱۴۰۱) در پژوهشی تحت عنوان «نقش الگوهای ارتباطی خانواده و مهارگری بر سازگاری تحصیلی دانش‌آموزان شاهین‌شهر» به نتایج زیر دست یافتند: بین الگوهای ارتباطی خانواده و خودمهارگری نقش معنی‌داری در پیش‌بینی سازگاری تحصیلی دارند. در زمینه الگوهای ارتباطی خانواده، جهت‌گیری گفت‌و شنود به صورت مثبت و معنادار و جهت‌گیری هم‌نواپی به صورت منفی و معناداری با سازگاری تحصیلی دانش‌آموزان رابطه داشت. همچنین بین خودمهارگری و سازگاری تحصیلی نیز رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. نتیجه‌گیری با توجه به مشخص شدن اهمیت نقش خانواده و الگوهای ارتباطی درون آن و خودمهارگری (در سازگاری تحصیلی دانشجویان) پیشنهاد می‌شود تا نهادهای آموزشی کلاس‌هایی در زمینه آموزش مهارت-های ارتباطی موثر و آموزش خودمهارگری برای والدین و دانش‌آموزان در نظر بگیرند. سیاسی و همکاران (۱۴۰۱) در پژوهشی تحت عنوان «رابطه هوش هیجانی با پرخاشگری و سازگاری دانش‌آموزان دختر دبیرستانی

نگرش‌ها، ارزش‌ها و عقاید تأکید دارند. به عبارت دیگر جهت‌گیری هم‌نواپی بر هماهنگی، اجتناب از تعارض و کشمکش و وابستگی اعضا به یکدیگر تأکید می‌کند (ناردللو^۴، ۲۰۱۱). رشیدی و همکاران (۱۳۹۵) در پژوهشی رابطه بین الگوهای ارتباطی خانواده با کیفیت زندگی^۵، متوجه شدند که میان الگوی ارتباطی گفت و شنود با کیفیت زندگی رابطه مستقیم در سطح ۰/۰۰۱ وجود دارد و توان پیش‌بینی کیفیت زندگی را دارد. همچنین پرخاشگری به رفتاری اطلاق می‌شود که هدفش اعمال صدمه و رنج باشد به بیان دیگر رفتاری که قصد صدمه رساندن (جسمانی یا زبانی) به فرد دیگر یا نابود کردن دارائی افراد می‌باشد. پرخاشگری وسیله‌ای رفتاری است در جهت رسیدن به هدفی؛ در جهت آسیب رساندن به دیگران. پرخاشگری، یک کشش و یا یک گرایش در فرد است که به صورت زدن و کشتن و ویران کردن را نشان می‌دهد. امری که فرد به عنوان عکس‌العمل از خود بروز می‌دهد و به گونه‌ای است که باید گفت مناسب عمل یا رفتار طرف مقابل نیست (سبزی و شیخ الاسلامی، ۱۳۹۴).

امروزه یکی از ارکان توسعه هر کشور نیروی انسانی متخصص و زبده‌ای است که با علم، درایت و خلاقیت خود می‌توانند با استفاده بهینه از امکانات و منابع سازی نقش بسزایی در پیشرفت هر کشور داشته باشند. پویندگی، بالندگی و توسعه هیچ کشوری بدون توجه به پویایی و بالندگی نوجوانان و جوانان آن کشور امکان‌پذیر نیست؛ زیرا دیر یا زود همین گروه از افراد جامعه به سن بزرگسالی می‌رسند و در بطن جامعه قرار می‌گیرند. جوانان، این سرمایه‌های پرازش جامعه نیازمند هدایت و تقویت نیروهای بالقوه‌شان و رشد در مسیر کمال هستند و حفظ بهداشت روانی و بالا بردن سطح آگاهی آنان در این زمینه وظیفه دست اندرکاران تعلیم و تربیت جامعه است (گل‌محمدنژاد بهرامی، ۱۳۹۸). از طرفی دیگر،

4. Nardello

5. Quality of Life

شهر تهران» به نتایج زیر دست یافتند: بین هوش هیجانی با میزان پرخاشگری دانش آموزان دبیرستانی رابطه منفی وجود دارد و ضریب همبستگی -0.355 ، با سطح معناداری 0.005 نشان داد بین دو متغیر با میزان اطمینان 0.99 صدم رابطه معنا دار است؛ و همچنین نشان داد بین متغیر هوش هیجانی و مولفه ی سازگاری عاطفی با میزان ضریب همبستگی -0.288 و سطح معناداری 0.026 بین دو متغیر با میزان اطمینان 0.95 صدم رابطه مثبت و معنادار وجود دارد. اکبری و همکاران (۱۴۰۰) در پژوهشی تحت عنوان «تعیین نقش الگوهای ارتباطی خانواده و خلق و خوی کودک در پیش‌بینی اضطراب جدایی در دانش‌آموزان مقطع ابتدایی» به نتایج زیر دست یافتند: بین الگوی ارتباطی گفت و شنود و الگوهای ارتباطی با اضطراب جدایی رابطه منفی و بین الگوی ارتباطی هم‌نوایی با اضطراب جدایی رابطه مثبت معنی دار وجود دارد. بین خلق و خوی کودک و مولفه‌های همکاری، اجتناب از آسیب، خود هدایتگری با خود فراروی با اضطراب جدایی رابطه منفی و بین مولفه وابستگی به پاداش با اضطراب جدایی دانش‌آموزان رابطه مثبت معنی دار وجود دارد. نتایج تحلیل رگرسیون نشان داد که الگوهای ارتباطی خانواده و خلق و خوی کودک $36/8$ درصد و مولفه های آنها $27/7$ درصد می‌توانند تغییرات مربوط به اضطراب جدایی را به صورت معنی داری پیش‌بینی کنند. نتایج به دست آمده بر لزوم توجه به الگوهای ارتباطی خانواده و خلق و خوی کودک در زمان کار با کودکان دارای اختلال اضطراب جدایی، تاکید دارد. مغاللو و فتحی‌پور (۱۴۰۰) در پژوهشی تحت عنوان «پیش‌بینی خلاقیت هیجانی بر اساس حساسیت پردازش حسی و الگوهای ارتباطی خانواده در نوجوانان» به نتایج زیر دست یافتند: سه خرده مقیاس حساسیت پردازش حسی و دو خرده مقیاس الگوهای ارتباطی خانواده با خلاقیت هیجانی رابطه مثبت و معنی‌داری نشان دادند. نتایج تحلیل رگرسیون نشان داد، آستانه حسی پایین، با بالاترین مقدار یعنی 27 درصد و الگوهای ارتباطی

خانواده در زمینه گفت و شنود بیشترین تاثیر یعنی 17 درصد واریانس خلاقیت هیجانی را در دانش آموزان تبیین کردند. متغیرهای حساسیت پردازش حسی، الگوهای ارتباطی خانواده در زمینه گفت و شنود و هم‌نوایی به ترتیب با ضرایب بتای 0.34 ، 0.28 و 0.22 به‌طور مثبت و معنی‌داری خلاقیت هیجانی در دانش آموزان را پیش‌بینی کردند. اسکندری و همکاران (۱۴۰۰) در پژوهشی تحت عنوان «مدل ساختاری روابط بین الگوهای ارتباطی خانواده و نمودارهای عاطفی در دختران نوجوان: نقش واسطه‌ای تعارض والد-فرزندی» به نتایج زیر دست یافتند: مدل پیشنهادی از برازش خوبی برخوردار است. بعد جهت‌گیری گفت‌و‌شنود بر نمودارهای عاطفی تاثیر منفی معنی‌دار و جهت‌گیری هم‌نوایی بر نمودارهای عاطفی تاثیر مثبت معنی‌دار دارد. جهت‌گیری گفت‌و‌شنود خانواده به صورت منفی و جهت‌گیری هم‌نوایی به صورت مثبت بر تعارض والد-فرزندی تاثیر دارد. تعارض والد-فرزند رابطه بین الگوهای ارتباطی خانواده و نمودارهای عاطفی نوجوانان را واسطه‌گری می‌کند. جهت‌گیری گفت و شنود تعارض والد-فرزند را کاهش می‌دهد و از آن طریق منجر به افزایش نمودارهای عاطفی می‌شود. در صورتی که جهت‌گیری هم‌نوایی از طریق افزایش تعارض والد-فرزندی، نمودارهای عاطفی دختران را کاهش می‌دهد. بنابراین الگوهای ارتباطی خانواده و تعارض والد-فرزند در نمودارهای عاطفی دختران نقش تعیین‌کننده دارند. نیکومنش (۱۴۰۰) در پژوهشی تحت عنوان «بررسی تاثیر هوش هیجانی بر مهارت‌های اجتماعی و کاهش پرخاشگری با متغیر میانجی عزت نفس» به نتایج زیر دست یافتند: هوش هیجانی بر عزت نفس، همچنین عزت نفس بر مهارت‌های اجتماعی و کاهش پرخاشگری تاثیر دارد و همچنین هوش هیجانی بر مهارت‌های اجتماعی و کاهش پرخاشگری از طریق متغیر میانجی عزت نفس تاثیر دارد، اما تاثیر مستقیم هوش هیجانی بر مهارت‌های اجتماعی و تاثیر مستقیم هوش هیجانی بر کاهش

طرحواره‌درمانی با کار بر روی ابعاد چندوجهی فرد زمینه‌ی تغییر را فراهم کرده و اثر بخش است. از آنجایی که دوران نوجوانی فی‌نفسه با دشواری در تنظیم هیجان و ناهنجاری‌های رفتاری از جمله پرخاشگری همراه است، می‌توان طرحواره‌درمانی را به منظور کاهش دشواری تنظیم هیجان و پرخاشگری نوجوانان بکار برد. نظری و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهشی تحت عنوان «نقش واسطه- ای دشواری‌های تنظیم هیجان در رابطه بین الگوهای ارتباطی خانواده با گرایش به رفتارهای پرخطر و اعتیاد به اینترنت» به نتایج زیر دست یافتند: دشواری‌های تنظیم هیجان در رابطه بین جهت‌گیری هم‌نوایی الگوهای ارتباطی خانواده با گرایش به رفتارهای پرخطر و اعتیاد به اینترنت نقش واسطه‌ای کامل ایفا می‌کند؛ اما در رابطه بین جهت‌گیری گفت‌و‌شنود الگوهای ارتباطی خانواده با گرایش به رفتارهای پرخطر و اعتیاد به اینترنت نقش واسطه‌ای ندارد. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که جهت‌گیری هم‌نوایی از طریق دشواری‌های تنظیم هیجان در ایجاد گرایش به رفتارهای پرخطر و اعتیاد به اینترنت موثر است.

بزرگ پوری و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهشی تحت عنوان «بررسی نقش میانجی ارضای نیازهای روان‌شناختی پایه در رابطه بین ابعاد الگوهای ارتباطی خانواده و ادراک از محیط کلاس با خودتنظیمی تحصیلی در دانش‌آموزان» به نتایج زیر دست یافتند: ارضای نیازهای روان‌شناختی پایه، جهت‌گیری گفت‌و‌شنود و ادراک از محیط کلاس با خودتنظیمی تحصیلی ارتباط معناداری دارند ($p < 0/05$). همچنین، ارضای نیازهای روان‌شناختی پایه بین جهت‌گیری گفت‌و‌شنود و ادراک از محیط کلاس با خودتنظیمی تحصیلی نقش واسطه ایفاء کرد. بنابراین بر اساس یافته‌های به دست آمده در این مطالعه می‌توان گفت که جدا از عوامل اثرگذار خانوادگی و آموزشی، ارضای نیازهای روان‌شناختی به عنوان یک متغیر واسطه‌گر در جهت بهبود عملکرد تحصیلی نقش داشته و می‌بایست در جهت بهبود خود تنظیمی تحصیلی مد نظر

پر خاشگری معنادار نمی‌باشد. خاک‌نژاد و طاهری (۱۳۹۹) در پژوهشی تحت عنوان «پیش‌بینی اهمال‌کاری تحصیلی دانش‌آموزان بر مبنای راهبردهای تنظیم هیجان و الگوهای ارتباطی خانواده» به نتایج زیر دست یافتند: جهت‌گیری گفت و شنود، جهت‌گیری هم‌نوایی و راهبردهای تنظیم هیجانی؛ ارزیابی مجدد و فرونشانی قادر به پیش‌بینی معنادار اهمال‌کاری تحصیلی دانش‌آموزان هستند. با توجه به نقش متغیرهای فوق در اهمال‌کاری تحصیلی دانش‌آموزان، پیشنهاد می‌شود تقویت راهبردهای تنظیم هیجانی و الگوی های ارتباطی خانواده بیشتر مورد توجه قرار گیرد تا زمینه برای کاهش اهمال‌کاری تحصیلی دانش‌آموزان فراهم شود. فاتحی و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهشی تحت عنوان «نقش واسطه‌ای هویت اخلاقی در رابطه بین الگوهای ارتباطی خانواده و شادکامی» به نتایج زیر دست یافتند: جهت‌گیری هم‌نوایی به صورت منفی معنادار و جهت‌گیری گفت و شنود به طور مثبت معنادار شادکامی را پیش‌بینی می‌کنند و بعد نمادسازی هویت اخلاقی به صورت مثبت معنادار پیش‌بین شادکامی است. همچنین از بین دو بعد هویت اخلاقی، فقط بعد نمادسازی اخلاقی با برقراری رابطه مثبت بین دو متغیر الگوهای ارتباطی خانواده و شادکامی، نقش واسطه‌ای داشت. جهت‌گیری گفت و شنود نیز به صورت غیرمستقیم با واسطه‌گری نمادسازی هویت اخلاقی، پیش‌بینی‌کننده مثبت معنادار شادکامی بود. بر اساس یافته‌های این پژوهش می‌توان نتیجه گرفت که افزایش جهت‌گیری گفت و شنود خانواده منجر به نمادسازی هویت اخلاقی و شادکامی بیشتر فرزندان می‌شود. یزدانی و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهشی تحت عنوان «اثر بخشی طرحواره‌درمانی گروهی بردشواری تنظیم هیجان و پرخاشگری در دختران نوجوان» به نتایج زیر دست یافتند: طرحواره‌درمانی بر کاهش تمام مولفه‌های دشواری تنظیم هیجان و پرخاشگری دانش‌آموزان دختر نوجوان اثربخش بود. اما گذشت زمان باعث شد به صورت معنی‌داری این تاثیر در مرحله پیگیری کاهش داشته باشد. در واقع

کاهش پرخاشگری و افزایش تاب‌آوری و هوش هیجانی است. استراتون^۱ (۲۰۲۲) به بررسی تغییرات هوش هیجانی در گروهی از دانشجویان پزشکی دانشگاه کنتاکی آمریکا پرداخته‌اند و متوجه شده‌اند که این تغییرت بسیار ناچیز بوده و فرایندهای آموزشی آن دانشگاه تاثیر ناچیزی بر هوش هیجانی دانشجویان داشته است. در حالی که هوش هیجانی با آموزش صحیح قابل ارتقا و بهبود می‌باشد. جیون سانگ و همکاران^۲ (۲۰۲۲) نشان داد که هوش هیجانی می‌تواند رابطه‌ی بین هوش شناختی و عملکرد تحصیلی را تعدیل نماید و بر کیفیت یادگیری دانشجویان، توانایی تصمیم‌گیری خلاق و عملکرد آنان در وضعیت‌های بحرانی تأثیر بگذارد. ساموئل و سلامی^۳ (۲۰۲۱) در پژوهشی رابطه بین هوش هیجانی، سودمندی، بهزیستی روانی و رفتارهای دانش آموزان و موضوعات مربوط به آموزش کیفیت را بررسی کردند. تجزیه و تحلیل رگرسیون سلسله مراتبی برای هر متغیر وابسته نشان داد که هوش هیجانی، سودمندی، خوشبختی، و رضایت از زندگی می‌تواند رفتار و نگرشهای دانشجویان را پیش‌بینی نمایند. این تحقیق نشان می‌دهد که تأکید مثبت روانی برای بهبود عناصر مثبت در دانشجویان مؤثرتر از سعی در حل مسایلی است که به بهبود کیفیت آموزش‌های سطح بالاتر می‌انجامد. پارکر^۴ و همکاران (۲۰۲۰) در پژوهشی به بررسی ارتباط بین هوش هیجانی و موفقیت‌های دانشگاهی پرداختند. این محققان مطالعه خود را بر روی ۳۷ نفر از دانشجویان سال اول دانشگاه ائتاریو انجام دادند و بعد از انجام مطالعه به این نتیجه رسیدند که میزان موفقیت تحصیلی به میزان زیادی به هوش هیجانی افراد بستگی دارد و هوش هیجانی در فرایند رقابت برای دستیابی افراد به مقاطع تحصیلی بالاتر می‌تواند تعیین‌کننده باشد. بار-ان (۲۰۱۹) بررسی رابطه هوش هیجانی و پیشرفت تحصیلی بر روی گروهی از

قرار گیرد. بخشایی و آزادی (۱۳۹۹) در پژوهشی تحت عنوان «نقش واسطه‌ای تعارض والد-فرزند در ارتباط تمایز یافتگی خود با اضطراب اجتماعی» به نتایج زیر دست یافتند: بین نمره کل تمایز یافتگی با اضطراب اجتماعی ($r = -201/0$) و همچنین بین زیرمقیاس‌های جایگاه من ($r = -256/0$)، گریز عاطفی ($r = -203/0$) و هم آمیختگی با دیگران ($r = -180/0$) در سطح $01/0$ و زیرمقیاس واکنش‌پذیری عاطفی ($r = -156/0$) با اضطراب اجتماعی در سطح $05/0$ همبستگی معناداری برقرار است. همچنین بین تعارض والد-فرزند با اضطراب اجتماعی ($r = 188/0$) و بین زیرمقیاس پرخاشگری کلامی ($r = 186/0$) و زیرمقیاس پرخاشگری فیزیکی ($r = 179/0$) با اضطراب اجتماعی نیز همبستگی برقرار است. همچنین نتایج مدل ضرایب مسیر نشان داد که بین تمایز یافتگی با اضطراب اجتماعی و همچنین بین تعارض والد-فرزند با اضطراب اجتماعی رابطه مستقیم معناداری به دست آمد ($p = 01/0$)؛ ولی بین تمایز یافتگی با تعارض والد-فرزند اثر مستقیم معناداری دیده نشد ($p = 05/0$). حسنی و خسروپور (۱۳۹۸) در پژوهشی تحت عنوان « بررسی رابطه الگوهای ارتباطی خانواده و هوش هیجانی با عزت نفس دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه دوره دوم شهر رفسنجان» به نتایج زیر دست یافتند: بین هوش هیجانی، گفت و شنود، تنظیم هیجانی، جهت‌گیری همنوایی، ارزیابی و بیان هیجان، بهره‌برداری از هیجان، با عزت نفس رابطه معناداری وجود دارد. مهربان و لیوارجانی (۱۳۹۷) در پژوهشی تحت عنوان « بررسی اثربخشی آموزش گروهی تنظیم هیجان مبتنی بر فنون گراس بر تاب‌آوری، پرخاشگری واکنشی و هوش هیجانی در دانش‌آموزان دوره اول دبیرستان دخترانه وابسته به مهد قرآن تبریز» به نتایج زیر دست یافتند: آموزش تنظیم هیجان بر اساس مدل گراس در مقایسه با گروه کنترل موجب کاهش پرخاشگری واکنشی و افزایش تاب‌آوری و هوش هیجانی شده است. بنابراین آموزش تنظیم هیجان بر اساس مدل گراس یک روش موثر در

1 Stratton

2. jiwon Songet al

3. Samuel & Salami

1. Parker

۱. بین الگوهای ارتباطی خانواده با هوش هیجانی در دانش‌آموزان دبیرستان شهر ساری وجود دارد.
۲. بین پرخاشگری با هوش هیجانی در دانش‌آموزان دبیرستان شهر ساری وجود دارد.

روش شناسی

روش پژوهش با توجه به موضوع و اهداف پژوهش توصیفی از نوع همبستگی بود. جامعه آماری شامل کلیه دانش‌آموزان ناحیه یک دبیرستان‌های شهر ساری در سال تحصیلی ۱۴۰۱ - ۱۴۰۰ به تعداد ۶۸۲۳ نفر بود. بر طبق جدول کرجسی و مورگان تعداد نمونه پژوهش حاضر ۳۶۱ نفر بودند که از طریق روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند. ابزار گردآوری اطلاعات سه پرسشنامه پرسشنامه هوش هیجانی بار- آن (۱۹۸۰)، الگوهای ارتباطی خانواده ریچی و فیتزپاتریک (۱۹۹۰) و پرخاشگری باس و پری (۱۹۹۲) بود.

پرسشنامه هوش هیجانی بار- آن (۱۹۸۰): این پرسشنامه ۹۰ سؤال است و ۱۵ زیر مقیاس (خودآگاهی هیجانی، قاطعیت، حرمت ذات، خودشکوفایی، استقلال، همدلی، روابط بین فردی، مسئولیت‌پذیری، حل مسأله، واقعیت‌آزمایی، انعطاف‌پذیری، تحمل فشار، کنترل تکانه، شادکامی و خوشبینی) را مورد بررسی قرار می‌دهد. پاسخ‌های این آزمون بر روی یک طیف ۵ درجه‌ای لیکرت تنظیم شده است و برای نمره گذاری به سؤالات با محتوای مثبت از یک (کاملاً مخالف) تا پنج (کاملاً موافق) و به سؤالات با محتوای منفی یا معکوس از پنج (کاملاً مخالف) تا یک (کاملاً موافق) نمره داده می‌شود. پرسشنامه هوش هیجانی بار- آن یکی از معتبرترین آزمون‌های اندازه‌گیری هوش هیجانی می‌باشد و به زبان‌های اسپانیایی، فرانسوی، آلمانی، سوئدی و سواحلی ترجمه شده و در کشورهای آمریکا، آرژانتین، آلمان، سوئد، کره جنوبی، نیجریه، شیلی، انگلستان، هلند اجرا شده است و دارای روایی بالایی می‌باشد (حکیم جوادی، ۱۳۸۲) و اعتبار آزمون هوش هیجانی فرم اصلی در

دانشجویان سال اول مشخص شد همبستگی هوش هیجانی و پیشرفت تحصیلی برابر با ۰/۴۴ است و هوش هیجانی ۱۸ درصد از تغییرات پیشرفت تحصیلی را تبیین می‌کند. تاکسیک و همکاران^۱ (۲۰۱۸) در پژوهشی با عنوان رابطه بین هوش هیجانی و شاخص‌های گوناگون کیفیت زندگی به این نتیجه رسیدند که هوش هیجانی نقش مثبت و قابل ملاحظه‌ای در بسیاری از جنبه‌های مهم وظایف بشری از قبیل انتقال فکر، خود بهبودی، حساس بودن نسبت به دیگران، درک هیجانات، انطباق با استرس، و پذیرش تجارب دارد. همچنین هوش هیجانی و شایستگی رابطه قوی و مثبتی با رضایت از زندگی در خلال نمونه‌های گوناگون دارند.

در حال حاضر با وجود اهمیتی که هوش هیجانی در موفقیت زندگی فردی و اجتماعی انسان‌ها دارد، تحقیقات علمی زیادی در ایران در این زمینه صورت نگرفته است. بنابراین در این تحقیق محقق به بررسی رابطه بین الگوهای ارتباطی خانواده و پرخاشگری با هوش هیجانی در دانش‌آموزان دبیرستان شهر ساری پرداخته و ارائه راهکار و پیشنهادها مناسب در این زمینه می‌باشد؛ لذا به شناخت و درک بیشتر مفهوم، مولفه‌های روان‌شناختی همچون الگوهای ارتباطی خانواده، پرخاشگری و قابلیت‌های هوش هیجانی کمک می‌کند و می‌تواند توجه و انگیزه لازم را در آموزش و پرورش در رابطه هوش هیجانی فراهم نماید. بنابراین با توجه به آنچه گفته شد و با توجه به بررسی منابع پژوهشی موجود در کشور، تاکنون ارتباط الگوهای ارتباطی خانواده، پرخاشگری با هوش هیجانی دانش‌آموزان در ایران مورد پژوهش نگرفته و یا در منبعی منتشر نگردیده است. در نتیجه هدف پژوهشگر از این تحقیق پرداختن به این سوال خواهد بود که آیا بین الگوهای ارتباطی خانواده، پرخاشگری با هوش هیجانی در دانش‌آموزان دبیرستان رابطه وجود دارد؟

فرضیه‌های ویژه پژوهش به شرح زیر است:

این مطالعه، ضریب آلفای کرونباخ برای کل آزمون ۰/۷۹ به دست آمد.

به منظور تجزیه و تحلیل اطلاعات از دو دسته روش‌های آمار توصیفی و استنباطی بهره گرفته شد. از آمار توصیفی نظیر میانگین، فراوانی، درصد و انحراف استاندارد برای توصیف متغیرها در جامعه تحقیق استفاده گردید. در سطح آمار استنباطی از آزمون‌های ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون استفاده شده است.

یافته‌ها

در بخش آمار توصیفی از ۳۶۱ نمونه جمع‌آوری شده ۹۶ نفر (۰/۲۶۶) دانش‌آموز پایه دهم، ۲۲ نفر (۰/۳۳/۸) دانش‌آموز پایه یازدهم و ۱۴۳ نفر (۰/۳۹/۶) دانش‌آموز پایه دوازدهم می‌باشند. از ۳۶۱ نمونه جمع‌آوری شده ۶۸/۴ درصد را دانش‌آموزان دختر و ۳۱/۶ درصد را دانش‌آموزان پسر تشکیل می‌دهند. میانگین و انحراف استاندارد و بیشترین و کمترین نمره کسب شده متغیرهای پژوهش را نشان می‌دهد که بیانگر این است که میانگین هوش هیجانی و مولفه‌های آن (انعطاف پذیری و شادکامی در دانش‌آموزان در سطح نسبتاً مطلوبی قرار دارد) با توجه به نمره وسط ۱۶۱ در پرسشنامه) میانگین پرخاشگری در سطح مطلوبی قرار ندارد) با توجه به نمره وسط ۸۷ در پرسشنامه) میانگین گفت و شنود و همنوایی در سطح نسبتاً مطلوبی قرار دارد (با توجه به نمره وسط ۹۹ در پرسشنامه).

در آزمون کولموگروف-اسمیرنوف (جهت بررسی نرمال بودن توزیع داده‌ها)، سطوح احتمال (مقدار P) در کلیه متغیرهای تحقیق بزرگتر از سطح خطا ۰/۰۱ می‌باشد. با توجه به مقدار P و عدم رد فرضیه صفر، توزیع داده‌ها منطبق بر توزیع نرمال قلمداد می‌گردد. در نتیجه در آزمون فرضیات تحقیق از آزمونهای پارامتریک استفاده شده است.

مطالعات صورت گرفته، با روش آلفای کرونباخ بین ۰/۷۹ تا ۰/۸۶ و با روش آزمون باز آزمون بین ۰/۷۸ تا ۰/۹۲ بوده است (بار آن، ۱۹۹۷). سموعی (۱۳۸۲) اعتبار آزمون را با روش زوج فرد ۰/۸۸ و با روش آلفای کرونباخ ۰/۹۳ گزارش نموده است. در این مطالعه، ضریب آلفای کرونباخ برای کل آزمون ۰/۸۷ به دست آمد.

پرسشنامه الگوهای ارتباطی خانواده ریچی و فیتزپاتریک (۱۹۹۰): این پرسشنامه شامل ۲۶ گویه و در یک طیف ۵ درجه‌ای از کاملاً مخالفم (نمره ۱) تا کاملاً موافقم (نمره ۵) تنظیم شده است. ۱۵ سوال اول مربوط به سنجش بُعد گفت و شنود و ۱۱ سوال بعدی مربوط به بُعد همنوایی می‌باشد (مک فرسون، ۲۰۰۴). در پژوهش لطیفیان و کوروش نیا (۱۳۸۶) بررسی روایی ملاکی در بعد جهت‌گیری گفت و شنود ۰/۷۴، و بعد جهت‌گیری همنوایی ۰/۴۹ و میزان پایایی ابزار در این دو بعد، با آلفای کرونباخ برابر با ۰/۸۷ بدست آمد. پایایی ابزار با میانگین آلفای کرونباخ ۰/۸۹ در بعد گفت و شنود و ۰/۷۹ در بعد همنوایی می‌باشد. در پژوهش هاشمی و لطیفیان (۱۳۹۱) پایایی بعد گفت و شنود ۰/۹۰ و بعد همنوایی ۰/۹۱ حاصل شد. در این مطالعه، ضریب آلفای کرونباخ برای کل آزمون ۰/۸۴ به دست آمد.

پرسشنامه پرخاشگری باس و پری (۱۹۹۲): این پرسشنامه یک ابزار خودگزارشی است که شامل ۲۹ عبارت و چهار زیرمقیاس است، که عبارت است از پرخاشگری بدنی، پرخاشگری کلامی، خشم و خصومت. آزمودنی‌ها به هر یک از عبارات در یک طیف ۵ درجه‌ای از کاملاً شبیه من است (۵)، تا حدودی شبیه من است (۴)، نه شبیه من است نه شبیه من نیست (۳)، تا حدودی شبیه من نیست (۲)، تا به شدت به من شبیه نیست (۱). دو عبارت ۹ و ۱۶ به طور معکوس نمره گذاری می‌شود. سامانی (۱۳۸۶) ضریب پایایی این پرسشنامه به شیوه بازآزمایی برابر با ۰/۷۸ گزارش کرد. در

جدول ۱- نتایج آزمون نرمال بودن متغیرهای تحقیق

متغیر	تعداد نمونه	آماره آزمون	مقدار Sig	نتیجه آزمون
پرخاشگری	۳۶۱	۱/۲۲	۰/۰۹	توزیع نرمال
انعطاف پذیری	۳۶۱	۱/۲۳	۰/۰۸۹	توزیع نرمال
شادکامی	۳۶۱	۱/۷۲	۰/۲۴	توزیع نرمال
هوش هیجانی	۳۶۱	۱/۵	۰/۱۴	توزیع نرمال
گفت و شنود	۳۶۱	۱/۲۸	۰/۰۵۳	توزیع نرمال
همنوایی	۳۶۱	۱/۳۲	۰/۱۴	توزیع نرمال

اسمیرنوف (K-S) استفاده گردیده است. که نتایج در جدول (۴-۴) نشان از نرمال بودن داده‌ها بوده است.

رابطه خطی بین متغیر وابسته و مستقل (آزمون F فیشر): این امر را میتوان از طریق تحلیل واریانس (ANOVA) رگرسیون بمنظور بررسی رابطه خطی بین متغیرها استفاده کرد. فرضیه های آماری کل مدل رگرسیون بصورت زیر می باشد:

رابطه خطی بین متغیر های مستقل و متغیر وابسته وجود ندارد. $H_0 =$
 رابطه خطی بین مستقل و متغیر وابسته وجود دارد. $H_1 =$

در بخش استنباطی داده‌ها به شرح زیر فرضیه ها بررسی شدند:

فرضیه اصلی: بین الگوهای ارتباطی خانواده و پرخاشگری با هوش هیجانی در دانش آموزان دبیرستان شهر ساری وجود دارد.

فرضیات مدل رگرسیون:

نرمال بودن متغیر وابسته (هوش هیجانی): برای بررسی نرمال بودن یک متغیر از آزمون کولموگراف-

جدول ۲- جدول تحلیل واریانس (ANOVA)

شاخص ها	مجموع	درجه	میانگین مجذورات	F	سطح معنادار
متغیرها	مجذورات	آزادی			ی
رگرسیون	۱۴۸۸۴۱	۳	۴۹۶۱۳/۶۶		
باقی مانده	۱۵۲۷۳	۳۵۷	۴۲/۷۸	۱۱۶۰	۰/۰۰
مجموع	۱۶۴۱۱۴/۱۶	۳۶۰			

تغییرات متغیر وابسته هوش هیجانی را بر اساس متغیر- های الگوهای ارتباطی خانواده و پرخاشگری تبیین کنیم.

آزمون دوربین-واتسون: آزمون استقلال

خطاها (باقیمانده‌ها):

یکی از مفروضه‌هایی که در رگرسیون مدنظر قرار می گیرد، استقلال خطاها (تفاوت بین مقادیر واقعی و مقادیر پیش‌بینی توسط مدل رگرسیون) از یکدیگر است. در صورتی که فرضیه استقلال خطاها رد شود و خطاها با یکدیگر همبستگی داشته باشند، امکان استفاده از

مطابق جدول (۲) با توجه به سطح معنی داری $Sig=0/00$ که کمتر از $(\alpha=0/01)$ یعنی $(sig < \alpha)$ می توان دریافت که فرض H_0 رد و فرض H_1 تایید می- شود. بنابراین فرض خطی بودن رابطه متغیر مستقل با متغیر وابسته تایید می شود. همچنین این نتیجه حاصل می گردد که متغیرهای مستقل از قدرت تبیین بالایی برخوردار بوده و قادر هستند به خوبی میزان تغییرات و واریانس متغیر وابسته را توضیح دهند. به عبارتی مدل رگرسیونی تحقیق مدل خوبی است و به کمک آن قادریم

استفاده کرد. مقدار این آزمون در جدول زیر محاسبه گردیده است. از آنجا که این آماره‌ها در بازه ۱/۵ تا ۲/۵ قرار می‌گیرند، می‌توان نتیجه‌گیری کرد که خطاها از یکدیگر مستقل بوده و می‌توان از مدل رگرسیونی جهت آزمون فرضیه‌ها استفاده کرد.

رگرسیون وجود ندارد. بمنظور استقلال خطاها از یکدیگر از آزمون دوربین-واتسون استفاده می‌شود که چنانچه مقدار آن در بازه ۱,۵ تا ۲,۵ قرار گیرد H_0 آزمون (عدم همبستگی بین خطاها) پذیرفته می‌شود و در غیر اینصورت H_0 رد می‌شود (همبستگی بین خطاها وجود دارد). برای رسیدن به این مهم از آزمون دوربین-واتسون می‌توان

جدول ۳- آزمون دوربین-واتسون

وضعیت	مقدار بدست آمده	مقدار مطلوب	آزمون
عدم همبستگی بین خطاها	۱/۷۲	$1.5 \leq d \leq 2.5$	Durbin-Watson d

با توجه به این که آماره مورد نظر در بازه ۱,۵ و ۲,۵

میباشد بنابراین عدم همبستگی بین خطاها پذیرفته می‌شود.

مفروضه هم خطی چندگانه متغیرهای پیشین

جدول ۴- بررسی هم خطی چندگانه بین متغیرهای پیش بین

متغیر	شاخص تلرانس	تورم واریانس
بعد گفت و شنود الگوهای ارتباطی خانواده	۰/۸۳	۱/۲۰
بعد هم‌نوابی الگوهای ارتباطی خانواده	۰/۶۵	۱/۵۳
پرخاشگری	۰/۶۰	۱/۶۴

برابر (۰/۱۴) بیشتر می باشد که بیانگر اعتبار بالای داده ها می باشد. بنابراین مدل برازش شده دارای اعتبار می باشد.

با توجه به جدول (۴) مقدار تورم واریانس برای کلیه متغیرهای مستقل کمتر از ۵ ($VIF < 5$) می‌باشد. بنابراین بین متغیرهای مستقل هم خطی وجود ندارد همچنین مقدار شاخص تلرانس از مقدار پیشنهادی میرز (۱۹۹۰) که

جدول ۵- ضریب تعیین و ضریب تعیین تصحیح شده

منابع تغییر	R	R ²	R ² تصحیح شده	Std.E
درون گروهی	۰/۹۵	۰/۹۱	۰/۹۰	۶/۵۴

۰/۹۰ درصد از تغییرات هوش هیجانی را به خود اختصاص می دهد و مابقی مربوط به دیگر مولفه ها می باشد که در این تحقیق بررسی نشده است.

همبستگی کلی بین متغیرهای تحقیق برابر ۰/۹۵ می باشد که نشان‌دهنده همبستگی بالاتر از متوسط (نسبتاً قوی) بین متغیرهای تحقیق می باشد. همچنین مقدار ضریب تعیین تصحیح شده برابر است با ۰/۹۰ به این معنی که الگوهای ارتباطی خانواده و پرخاشگری فقط

جدول ۶- محاسبه ضرایب رگرسیون تأثیر الگوهای ارتباطی خانواده و پرخاشگری بر هوش هیجانی

شاخص های آماری مدل	ضرایب غیر استاندارد شده		خطای استاندارد	B	T	سطح معناداری
	ضرایب استاندارد	Beta				
مقدار ثابت		-	۲۱/۰۱	۳۲۱/۳۹	۱۵/۲۹	۰/۰۰
بُعد گفت و شنود الگوهای ارتباطی خانواده		۰/۴۳	۰/۲۰	۲/۹۱	۱۴/۳۸	۰/۰۰
بعد همنوایی الگوهای ارتباطی خانواده		۰/۲۶	۰/۳۴	۳/۴۵	۰/۹۵	۰/۰۰
پرخاشگری		-۰/۸۷	۰/۱۱	-۳/۵۴	-۳۰/۱۷	۰/۰۰

همانطور که مشاهده می شود پرخاشگری با ضریب تأثیر

فرضیه اول: بین الگوهای ارتباطی خانواده با هوش هیجانی در دانش آموزان دبیرستان شهر ساری وجود دارد.

(۰/۸۷-)، بُعد گفت و شنود الگوهای ارتباطی خانواده ضریب تأثیر (۰/۴۳)، بُعد همنوایی الگوهای ارتباطی خانواده با ضریب تأثیر (۰/۳۴) قادر می باشد تا سهمی از هوش هیجانی در دانش آموزان را تبیین نمایند. تأثیر بُعد گفت و شنود الگوهای ارتباطی خانواده بیشتر از سایر متغیرها می باشد.

جدول ۷- محاسبه میزان رابطه بین الگوهای ارتباطی خانواده با هوش هیجانی در دانش آموزان

متغیر	شاخص آماری		
	تعداد	ضریب همبستگی	سطح معنی داری
بعد همنوایی الگوهای ارتباطی خانواده با هوش هیجانی	۳۶۱	-۰/۵۹	۰/۰۰۰
بُعد گفت و شنود الگوهای ارتباطی خانواده با هوش هیجانی	۳۶۱	۰/۸۱	۰/۰۰۰

نتایج نشان دادند که بُعد گفت و شنود الگوهای ارتباطی خانواده با هوش هیجانی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. و چون مقدار این ضریب همبستگی مثبت است (۰/۸۱) می توان عنوان کرد که بالا بودن بُعد گفت و شنود الگوهای ارتباطی خانواده، هوش هیجانی دانش آموزان را افزایش می دهد.

فرضیه دوم: بین پرخاشگری با هوش هیجانی در دانش آموزان دبیرستان شهر ساری وجود دارد.

با توجه به ضریب اطمینان ۰/۹۵ و سطح معناداری آزمون ضریب همبستگی پیرسون (۰/۰۰۰) که از مقدار پیش فرض (۰/۰۵) کمتر است. فرض صفر (عدم وجود رابطه بین الگوهای ارتباطی خانواده با هوش هیجانی) را رد و فرض مقابل (وجود رابطه بین الگوهای ارتباطی خانواده با هوش هیجانی) می پذیریم. نتایج نشان دادند که بین بعد همنوایی الگوهای ارتباطی خانواده با هوش هیجانی رابطه معکوس و معناداری وجود دارد. و چون مقدار این ضریب همبستگی منفی است (-۰/۵۹) می توان عنوان کرد که بالا بودن بُعد همنوایی الگوهای ارتباطی خانواده، هوش هیجانی را کاهش می دهد. همچنین

جدول ۸- محاسبه میزان رابطه بین پرخاشگری با هوش هیجانی در دانش آموزان

متغیر	شاخص آماری	تعداد	ضریب همبستگی	سطح معنی داری
پرخاشگری با هوش هیجانی		۳۶۱	-۰/۹۲	۰/۰۰۰

همخوانی دارد. در تبیین یافته می توان گفت که جهت گیری همنوایی در ارتباطات خانوادگی که بر همسانی عقاید، عدم تعارض و کنار آمدن با دیگران تأکید می کند، کاهش هوش هیجانی در دانش آموزان را به همراه دارد که این امر، شخص را به شدت نیازمند به تأیید و موافقت دیگران می کند و او را به سمت هم آمیختگی در روابط اجتماعی می کشاند. در اثر هم آمیختگی با دیگران، شخص قادر به حفظ هویت جداگانه برای خود نیست. از بین رفتن استقلال "خود" در شخص، منجر به پیدایش اضطراب و اختلالات روانشناختی می شود. از طرفی دیگر، تشویق به تبادل نظر و بحث آزادانه درباره موضوعات مختلف، محترم شمردن باورهای ناهمسان با جمع، استقبال از اختلاف نظرهای سازنده، در معرض عقاید مخالف با عقیده خویشتن قرار گرفتن و تشویق به مشارکت در تصمیم گیری ها، در خانواده هایی با جهت گیری گفت و شنود، منجر به شکل گیری استقلال، منحصر به فرد و مستقل بودن از دیگران می شود. لذا باعث می شود دانش آموزان خود را به عنوان انسان های مستقل با باورها و عواطف مخصوص به خویش بدانند و قادر به اتخاذ جایگاه من باشند. کسب جایگاه من، سبب می شود تا فرد نیاز نداشته باشد ارزش ها و نظرات دیگران را به طور کامل بپذیرد و یا رد کند، بلکه به او این امکان را می دهد تا از نکات مثبت آن ها بهره جسته و درعین حال عقاید خویش را داشته باشد؛ در مجموع باعث افزایش هوش هیجانی می گردد.

بر اساس نتایج یافته ها بین پرخاشگری با هوش هیجانی در دانش آموزان ارتباط و همبستگی معناداری وجود دارد. بدین معنی که فرضیه دوم پژوهش حاضر، مبنی بر ارتباط بین پرخاشگری با هوش هیجانی در دانش آموزان مورد پذیرش و تأیید قرار می گیرد. یافته های این پژوهش با

با توجه به ضریب اطمینان ۹۵٪ و سطح معناداری آزمون ضریب همبستگی پیرسون (۰/۰۰۰) که از مقدار پیش فرض (۰/۰۵) کمتر است. فرض صفر (عدم وجود رابطه بین پرخاشگری با هوش هیجانی در دانش آموزان) را رد و فرض مقابل (وجود رابطه بین پرخاشگری با هوش هیجانی در دانش آموزان) می پذیریم. نتایج نشان دادند که پرخاشگری با هوش هیجانی در دانش آموزان رابطه معکوس و معناداری وجود دارد. و چون مقدار این ضریب همبستگی منفی است (-۰/۹۲) می توان عنوان کرد که بالا بودن پرخاشگری، هوش هیجانی در دانش آموزان را کاهش می دهد.

بحث و نتیجه گیری

بر اساس یافته ها بین میزان الگوهای ارتباطی خانواده با هوش هیجانی در دانش آموزان ارتباط و همبستگی معناداری وجود دارد. بدین معنی که فرضیه اول پژوهش حاضر، مبنی بر ارتباط بین الگوهای ارتباطی خانواده با هوش هیجانی در دانش آموزان مورد پذیرش و تأیید قرار می گیرد. یافته های این پژوهش با یافته های یوسفیان و ممتاز (۱۴۰۱)، سیاسی و همکاران (۱۴۰۱)، اکبری و همکاران (۱۴۰۰)، مغاللو و فتحی پور (۱۴۰۰)، اسکندری و همکاران (۱۴۰۰)، نیکومنتش (۱۴۰۰)، خاک نژاد و طاهری (۱۳۹۹)، فاتحی و همکاران (۱۳۹۹)، یزدانی و همکاران (۱۳۹۹)، نظری و همکاران (۱۳۹۹)، بزرگ پوری و همکاران (۱۳۹۹)، بخشایی و آزادی (۱۳۹۹) و خسروپور (۱۳۹۸)، مهربان و لیوارجانی (۱۳۹۷)، استراتون (۲۰۲۲)، جیون سانگ و همکاران (۲۰۲۲)، ساموئل و سلامی (۲۰۲۱)، پارکر و همکاران (۲۰۲۰)، بار- اون (۲۰۱۹)، تاکسیک و همکاران (۲۰۱۸) از نظر رابطه بین متغیرهای الگوهای ارتباطی خانواده و هوش هیجانی

اساس نتیجه حاصل از فرضیه سوم پژوهش پیشنهاد می شود که، درمانگران و مشاوران مدارس می توانند با تکیه بر یافته های چنین پژوهش هایی، اقداماتی مؤثر در جهت حل پرخاشگری و تعارضات دانش آموزان انجام دهند. پیشنهاد می شود پژوهش مورد نظر روی گروه های بزرگتر مورد آزمایش قرار گیرد تا اعتبار این روش با اطمینان بیشتری برآورد شود. تحقیق در یک شهر انجام شده است پیشنهاد می شود که تحقیق حاضر در سطح استان ها و سطح کشور اجرا شود. در نهایت پیشنهاد می شود برای پژوهش های آتی از طرح پیش آزمون_ پس آزمون با گروه کنترل استفاده شود تا نقش متغیرهای مداخله گر همچون جنسیت در پژوهش کنترل شود.

منابع

الیاسی، محمدحسین. (۱۳۹۰). بررسی رابطه هوش هیجانی با سلامت روانی، عملکرد شغلی و مهارت حل مسئله فرماندهان و مدیران پلیس. نظارت و بازرسی. ۱۴(۴)، ۶۸-۵۱.

اسکندری، نجمه؛ جعفری، اصغر؛ یزدانی ورزنده، محمد جواد؛ صدیقی ارفعی، فریبرز. (۱۴۰۰). مدل ساختاری روابط بین الگوهای ارتباطی خانواده و نمودارهای عاطفی در دختران نوجوان: نقش واسطه‌ای تعارض والد-فرزندی، مطالعات آموزش و یادگیری، ش ۸۱، ۷۵-۵۳.

اکبری، نسرین؛ محمودوند، مینا؛ شاهدی، الناز؛ عزیزی، مرتضی. (۱۴۰۰). تعیین نقش الگوهای ارتباطی خانواده و خلق و خوی کودک در پیش‌بینی اضطراب جدایی در دانش‌آموزان مقطع ابتدایی، مجله پیشرفت‌های نوین در روانشناسی، علوم تربیتی و آموزش و پرورش، شماره ۳۹، دوره ۱۱، صص ۱۱-۱.

بخشایی، محبوبه؛ آزادی، مهران. (۱۳۹۹). نقش واسطه‌ای تعارض والد- فرزند در ارتباط تمایز یافتگی خود با اضطراب اجتماعی، خانواده درمانی کاربردی، ۱(۲)، ۱۰۴-۸۶.

یافته‌های سیاسی و همکاران (۱۴۰۱)، اکبری و همکاران (۱۴۰۰)، مغاللو و فتحی‌پور (۱۴۰۰)، اسکندری و همکاران (۱۴۰۰)، نیکومنش (۱۴۰۰)، خاک‌نژاد و طاهری (۱۳۹۹)، فاتحی و همکاران (۱۳۹۹)، یزدانی و همکاران (۱۳۹۹)، استراتون (۲۰۲۲)، جیون سانگ و همکاران (۲۰۲۲)، ساموئل و سلامی (۲۰۲۱)، پارکر و همکاران (۲۰۲۰)، بار- اون (۲۰۱۹)، تاکسیک و همکاران (۲۰۱۸) همخوانی دارد. این یافته را می توان براساس مؤلفه های کلیدی هوش هیجانی (خودآگاهی و مدیریت هیجانی) چنین تبیین کرد که افراد با هوش هیجانی زیاد از خودآگاهی بیشتری بهره‌مند هستند و در واقع درکی عمیق از هیجانات، نقاط ضعف و قدرت، نیازها و ذائقه‌های خود دارند و قادر به ارزیابی، هدایت و کنترل وقایع زندگی‌شان هستند که این قابلیت ها نقش بارزی را در ایجاد بصیرت و بینش به خود و محیط پیرامون ایفا می کند و قدرت سازش پذیری فرد را به لحاظ عاطفی ارتقاء می بخشد و مانع از آن می شود که شخص در سیطره هیجان ها قرار گیرد. از سوی دیگر افراد با هوش هیجانی بالا دارای مدیریت هیجانی مطلوبی هستند و بهتر می- توانند از هیجان‌های منفی نظیر اضطراب و افسردگی و تحریک‌پذیری رهایی یابند و در فراز و نشیب های زندگی کمتر با مشکلی مواجه می‌شوند و در صورت مواجهه نیز به سرعت می‌توانند از موقعیت‌های دشوار و ناراحت‌کننده رهایی یابند و به ثبات عاطفی و شرایط مطلوب دست یابند.

با توجه به نتایج به دست آمده، پیشنهادات زیر توصیه می‌گردد: بر اساس نتیجه حاصل از فرضیه اول پژوهش پیشنهاد می شود که، جهت ارتقاء عوامل روانشناختی همچون الگوهای ارتباطی خانواده و هوش هیجانی در دانش آموزان برنامه هایی تنظیم گردد که نیازهای روانی آنها بیشتر مورد تقویت قرار گیرد. بر اساس نتیجه حاصل از فرضیه دوم پژوهش پیشنهاد می شود که، تهیه منابعی به صورت مکتوب همراه با دستورالعمل های قابل اجرا و کاربردی در زمینه آموزش مؤلفه های روانشناختی. بر

سعیدی، الهام؛ صبوری مقدم، حسن؛ هاشمی، تورج. (۱۳۹۹) پیش بینی رابطه هوش هیجانی و نشخوار خشم با پرخاشگری در دانشجویان دانشگاه تبریز، پژوهش‌های روان‌شناسی اجتماعی، ۱۰(۳۸)، ۸۲-۶۵.

سیاسی، سیده رباب؛ اسدی، محبوبه؛ صلاحی، علی‌اکبر. (۱۴۰۱) رابطه هوش هیجانی با پرخاشگری و سازگاری دانش‌آموزان دختر دبیرستانی شهر تهران، مطالعات روانشناسی و علوم تربیتی، ۸(۱)، ۱۱۰۰-۱۰۸۹.

صبری، مصطفی. (۱۳۹۲). بررسی رابطه بین ابعاد الگوهای ارتباطی خانواده، سبک‌های دلبستگی و کیفیت زندگی در دانش‌آموزان دبیرستانی: نقش میانجی‌گری هوش عاطفی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه شیراز.

فاتحی، امیرعباس؛ ملکی‌زاده، علی‌اصغر؛ یوسفی، فریده. (۱۳۹۹) نقش واسطه‌ای هویت اخلاقی در رابطه بین الگوهای ارتباطی خانواده و شادکامی، مجله روان‌شناسی تحولی روان‌شناسان ایرانی، شماره ۶۴، صص ۳۶۴-۳۵۱.

فتحی، آیت‌اله؛ محمدی، شروین؛ بازدار، صیاد. (۱۳۹۹) اثربخشی آموزش هوش هیجانی بر پرخاشگری و سازگاری فردی و اجتماعی دانش‌آموزان، آموزش و ارزشیابی، ش ۵۰، ۸۲-۵۹.

گل‌محمدنژادبهرامی، غلامرضا. (۱۳۹۸) مقایسه اثربخشی آموزش مهارت حل‌مساله و آموزش هوش هیجانی بر کاهش پرخاشگری دانش‌آموزان دختر دوره اول متوسطه تبریز، آموزش و ارزشیابی، ش ۴۶، ۲۸-۱۳.

مردی، علی‌اصغر، مردی، زهرا. (۱۳۹۴). پیش بینی پیشرفت تحصیلی بر اساس هوش هیجانی و انگیزش پیشرفت در بین دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن. مجله علمی پژوهان. ۱۳(۳)، ۲۳-۱۵.

مغانلو، مهناز؛ فتحی‌پور، رویا. (۱۴۰۰). پیش‌بینی خلاقیت هیجانی بر اساس حساسیت پردازش حسی و الگوهای ارتباطی خانواده در نوجوانان، مطالعات روانشناسی و علوم تربیتی، ۷(۲)، ۳۳۲-۳۱۸.

مهربان، رقیه؛ لیوارجانی، شعله. (۱۳۹۷) بررسی اثربخشی آموزش گروهی تنظیم هیجان مبتنی بر فنون گراس بر تاب-

بزرگ پوری، مروارید؛ کورش‌نیا، مریم؛ کاظمی، سلطانه‌علی؛ رضایی، آذرمیدخت. (۱۳۹۹). بررسی نقش میانجی ارضای نیازهای روان‌شناختی پایه در رابطه بین ابعاد الگوهای ارتباطی خانواده و ادراک از محیط کلاس با خودتنظیمی تحصیلی در دانش‌آموزان، روش‌ها و مدل‌های روان‌شناختی، ش ۴۲، ۱۴۵-۱۳۵.

تسلیمیان، منصوره. (۱۳۹۳). رابطه بین الگوهای ارتباطی خانواده و هوش هیجانی با خودکارآمدی تحصیلی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت.

چینی‌پرداز، زهرا، غفوریان بروجردنیا، مهری، پاسالار، پروین. (۱۳۹۰). بررسی هوش هیجانی و ارتباط آن با پیشرفت تحصیلی در دانشجویان پزشکی. مجله مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی. ۸(۲)، ۱۷۲-۱۶۷.

حسن‌زاده، مرضیه؛ یوسفی، فریده. (۱۳۹۰) بررسی رابطه بین الگوهای ارتباطی خانواده پرخاشگری و عزت نفس دانش‌آموزان مدارس راهنمایی، ومین همایش ملی روانشناسی - روانشناسی خانواده.

حسینی، میترا؛ خسروپور، فرشید. (۱۳۹۸) بررسی رابطه الگوهای ارتباطی خانواده و هوش هیجانی با عزت نفس دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه دوره دوم شهر رفسنجان، سومین همایش ملی راهکارهای دستیابی به توسعه پایدار در علوم تربیتی و روانشناسی ایران.

خاک‌نژاد، محمد؛ طاهری، مهدی. (۱۳۹۹). پیش‌بینی اهمال‌کاری تحصیلی دانش‌آموزان بر مبنای راهبردهای تنظیم هیجان و الگوهای ارتباطی خانواده، روانشناسی و علوم رفتاری ایران، ش ۲۳، ۱۶-۹.

رشیدی، علیرضا، شریفی، کسری، نقشینه، طیبه. (۱۳۹۵). رابطه بین الگوهای ارتباطی خانواده و تمایزیافتگی خود با کیفیت زندگی زنان متقاضی طلاق در کرمانشاه. آسیب‌شناسی، مشاوره و غنی‌سازی خانواده. ۲(۱)، ۶۶-۷۸.

سبزی، ندا؛ شیخ‌الاسلامی، راضیه. (۱۳۹۴) نقش واسطه‌ای نمودارهای عاطفی در رابطه بین الگوهای ارتباطی خانواده و همدلی، روانشناسی تحولی روانشناسان ایران، ۱۲(۱۲)، ۱۵۳-۱۴۱.

children's resiliency running head: family communication schemata, The evolution of key mass communication concepts: Honoring Jack M. McLeod, 115-139.

Jiwen Song L, Huang GH, Peng KZ, Law KS, Wong CS, Chen z. (2022). The differential effects of general mental ability and emotional intelligence on academic performance and social interactions. *Intelligence*; 38: 137-143.

Kim, S., Kim, S.-H., & Kamphaus, R. W. (2019). "Is Aggression the Same for Boys and Girls? Assessing Measurement Invariance With Confirmatory Factor Analysis and Item Response Theory". *School Psychology Quarterly*, 25(1), 45-61.

Koerner, A.F., & Eis. M. (2012). The influence of conformity on communication pattern in family conversations. *Running head: communication patterns in families*.

Nardello, A. M. (2011). The relationship between family communication patterns and Locus of control. Master dissertation, west Virginia university.

Parker JDA, Summerfeldt LJ, Hogan MJ, Majeski SA. (2020). Emotional intelligence and academic success: Examining the transition from high school to university. *Personality and Individual Differences*; 36(1): 163-72.

Sadock, B. J. & Sadock, V. A. (2011). *Synopsis of Psychiatry, Behavioral Sciences/ Clinical Psychiatry, Ninth Edition*, Lippincott, Willi, Williams & Wilkins.

Samuel, O. & Salami. (2021). Emotional Intelligence, self-efficacy, psychological well-Being and students' attitudes: Implications for quality education, *European Journal of Educational Studies*, 2(3).

Stratton TD, Saunders JA, Elam CL. (2022). Changes in medical students' emotional intelligence: An exploratory study. *Teaching Learning of Medicine*; 20(3): 279-84.

Taksic, B. Mayer, J. D., & Salovey, P. (2018). Emotional intelligence. *Imagination, cognition and personality*, 9, 185-211.

آوری، پرخاشگری واکنشی و هوش هیجانی در دانش آموزان دوره اول دبیرستان دخترانه وابسته به مهد قرآن تبریز، *مجله زن و مطالعات خانواده*، شماره ۳۹، صص ۸۳-۱۱۹

نظری، مهسا؛ لطفی، مژگان؛ امینی، مهدی. (۱۳۹۹) نقش واسطه‌ای دشواری‌های تنظیم هیجان در رابطه بین الگوهای ارتباطی خانواده با گرایش به رفتارهای پرخطر و اعتیاد به اینترنت، *مجله رویش روانشناسی*، شماره ۵۶، صص ۷۶-۶۵.

نیکدل، فریبرز؛ کوهستانی، زهرا، (۱۳۹۶) نقش واسطه‌ای باورهای هوشی در تاثیر الگوهای ارتباطی خانواده بر خودناتوان‌سازی تحصیلی دانش آموزان دبیرستان، *رویکردهای نوین آموزشی*، ش ۲۵، ۱۵۱-۱۳۱.

نیکومنش، صفورا. (۱۴۰۰) بررسی تاثیر هوش هیجانی بر مهارت‌های اجتماعی و کاهش پرخاشگری با متغیر میانجی عزت نفس، *پویش درآموزش علوم تربیتی و مشاوره*، ش ۱۵، ۳۵-۵۶.

یزدانی، مژگان؛ احتشام‌زاده، پروین؛ دشت بزرگی، زهرا؛ حافظی، فریبا. (۱۳۹۹) اثربخشی طرحواره‌درمانی گروهی بر دشواری تنظیم هیجان و پرخاشگری در دختران نوجوان، *مطالعات روان شناختی*، دوره ۱۶، ۷۶-۵۹.

یوسفیان، راضیه؛ ممتاز، نرجس. (۱۴۰۱). نقش الگوهای ارتباطی خانواده و مهارگری بر سازگاری تحصیلی دانش‌آموزان شاهین‌شهر، *مجله پیشرفت‌های نوین در روانشناسی، علوم تربیتی و آموزش و پرورش*، ۴۹(۱۱) ۲۵۸-۲۴۸.

Bar-on, R., & Parker, J. D. A. (2019). *The handbook of emotional intelligence: theory, development, assessment, and application at home, school, and in the work place*. San Francisco: Jossey-Bass.

Field J, Kolbert J. (2016). Enhancing emotional intelligence in parents: The professional school counselor's role. In J. Pellitteri, R. Stern, C. Shelton ,B. Muller-Ackerman (Eds.), *Emotionally intelligent school counselling* (167-181). NJ: Lawrence Erlbaum.

Fitzpatrick, M.A., & Koener, A.F. (2004). Family communication schema effect on

Quarterly Journal of Educational Psychology Skills
Islamic Azad University Tonekabon Branch
Vol. 13, No. 2, summer 2022, No 50

Journal of Educational
Psychology

Predicting the relationship between family communication patterns and aggression with students' emotional intelligence

Maryam Taghvaeeyazdi¹

1) Associate Prof, Department of Educational management, Sari Branch, Islamic Azad University, Sari, Iran

Abstract

The purpose of this research was to predict the relationship between family communication patterns and aggression with emotional intelligence in students. The descriptive research method is correlation type. The statistical population included all the students of the first high school of Sari city, numbering 6823 people. The statistical sample was determined based on the table of Karjesi and Morgan, the number of 361 people, which was selected through available sampling method. To collect data, three questionnaires were used: Barr-Ann (1980), Ritchie and Fitzpatrick's family communication patterns (1990) and Bass and Perry's aggression (1992). The validity of the tools was checked and confirmed by experts. Reliability through Cronbach's alpha coefficient for the emotional intelligence tool (0.87); Family communication patterns (0.84) and aggression (0.79) were determined. Descriptive statistics such as mean, frequency, percentage and standard deviation were used to describe the variables in the research population. At the level of inferential statistics, Pearson's correlation coefficient and regression tests were used. The research findings showed there is a relationship between family communication patterns and aggression with emotional intelligence in Sari high school students.

Key words: family communication patterns, aggression, emotional intelligence, students.
